

8/20/2024

ASPECTE PRIVIND STATUTUL MEȘTEȘUGARULUI TRADIȚIONAL

NOTĂ DOCUMENTARĂ

DIRECȚIA STUDII ȘI DOCUMENTARE LEGISLATIVĂ
VIRGILIA IOAN, consilier parlamentar

1. În iunie 2020, a fost adoptată **Legea meșteșugarilor tradiționali din România (PL-x nr.209/2020** – întregul proces legislativ), care reglementa *cadrul general pentru recunoașterea statutului de meșteșugar tradițional, drepturile și îndatoririle meșteșugarilor tradiționali, precum și organizarea și funcționarea structurilor reprezentative ale meșteșugarilor tradiționali din România, în scopul conservării, protejării, transmiterii, promovării și punerii în valoare a meșteșugurilor și a culturii tradiționale.*

Această Lege, adoptată de Parlamentul României, cu respectarea prevederilor art.75 și ale art.76 alin (2) din Constituția României, republicată a fost transmisă spre promulgare Președintelui României la data de 29 iunie 2020.

Guvernul României a trimis în data de 14 iulie 2020 o sesizare de neconstituționalitate referitoare la prevederile Legii privind meșteșugarii tradiționali din România. Ca urmare a sesizării de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a pronunțat **Decizia nr.648 din 24 septembrie 2020**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.1032 din 5 noiembrie 2020, prin care admite obiecția de neconstituționalitate formulată și constată că prevederile Legii privind meșteșugarii tradiționali din România sunt neconstituționale **în ansamblul său**.

În urma reexaminării, Senatul a respins Legea privind meșteșugarii tradiționali din România, ca urmare a Deciziei Curții Constituționale nr.648 din 24 septembrie 2020, în ședința desfășurată în data de 3 februarie 2021. Potrivit prevederilor art. 75 din Constituția României, republicată și ale art.91 alin (9) pct.1 din Regulamentul Camerei Deputaților, republicat, cu modificările și completările ulterioare, Camera Deputaților este Cameră decizională.¹

Legea definea anumiți termeni și expresii (*meșteșug tradițional, produse meșteșugărești tradiționale, meșteșugar tradițional, asociații reprezentative ale meșteșugarilor tradiționali, marcă tradițională distinctivă pentru meșteșugarii tradiționali*) și statua că prevederile sale nu se aplică:

(a) persoanelor fizice sau juridice care utilizează în principal mijloace tehnologice moderne, automatizate, de producție industrială de serie, în vederea realizării unor produse meșteșugărești în număr mare, cu scopul comercializării;

(b) persoanelor fizice sau juridice care utilizează în principal metode de producție de tip manufacturier în scopul realizării unor produse de tip artizanal, dar care nu reflectă elemente specifice culturii populare locale sau regionale și nu se constituie într-o expresie a identității culturale și sociale a comunității;

(c) persoanelor fizice sau juridice care doar comercializează în nume propriu produsele prevăzute la lit. a și produsele definite conform art. 2 lit. b din prezenta lege, dobândite de la meșteșugari tradiționali, fără a acționa pe seama și în numele respectivilor meșteșugari tradiționali.

¹ Conform Raportului comun al Comisiei pentru constituționalitate și al Comisiei pentru cultură, artă și mijloace de informare în masă, https://www.cdep.ro/comisii/constitucionalitate/pdf/2021/re209_20.pdf

În Expunerea de motive a inițiatorilor se arătau următoarele:

La nivel european, pentru a proteja și dezvolta meșteșugurile tradiționale, mai multe state au elaborat o legislație specifică privind activitatea meșteșugarilor tradiționali, legislație care stabilește diverse forme și mecanisme de sprijin pentru meșteșugari și, totodată, reguli cu privire la formarea, autorizarea, controlul activității și promovarea meșteșugarilor și a activităților meșteșugărești. Printre statele europene care au adoptat reglementări specifice pentru meșteșugurile tradiționale se numără Bulgaria, Croația, Franța, Germania, Italia, Letonia, Polonia, Republica Moldova.

Indiferent de forma juridică de organizare a activității meșteșugărești (de la activitate individuală la activitate prin intermediul unor întreprinderi meșteșugărești), în statele unde există legislație specifică dedicată meșteșugarilor tradiționali, aceasta prevede necesitatea obținerii unei recunoașteri oficiale a statutului de meșteșugar tradițional, uneori și a nivelului de calificare corespunzător domeniului de activitate, precum și necesitatea înscrierii în anumite nomenclatoare sau registre (de ex., Registrul Meseriilor în Franța, Registrul provincial al întreprinderilor artizanale în Italia, etc.).

*La nivelul reglementărilor comunitare, nu există o legislație dedicată exclusiv meșteșugului tradițional, singurele precizări fiind cuprinse în **legislația privind întreprinderile mici și mijlocii**, acolo unde se prevede că meșteșugul urmează a fi definit la nivel național în funcție de domeniile de specializare.*

Proiectul legislativ răspunde celor mai importante nevoi identificate pentru sectorul de activitate specific meșteșugurilor tradiționale pe parcursul derulării proiectului finanțat prin Programul Operațional Capacitate Administrativă. În ceea ce privește principalele probleme pe care le întâmpină meșteșugarii tradiționali în practică, din analiza răspunsurilor oferite în cadrul analizei de nevoi realizate în cadrul proiectului a rezultat că cele mai importante sunt următoarele:

- (i) lipsa unei delimitări exprese, clare, între statutul meșteșugarilor/creatorilor populari și statutul comercianților și producătorilor de obiecte hand made sau artă simplă, respectiv al comercianților de obiecte artizanale importate sau fabricate prin proces tehnologic automatizat;*
- (ii) lipsa unui proces de autorizare/autentificare a meșteșugarilor tradiționali prin raportare la un set de criterii legale, obiective și după o procedură simplă și eficientă, care să țină cont de specificul persoanelor care urmează să solicite autorizarea/autentificarea (...).*

Astfel, în România nu există o legislație coerentă și eficientă care să reglementeze raporturile sociale care vizează activitatea meșteșugarilor tradiționali, precum și activitățile de punere în valoare a produselor meșteșugărești create de aceștia. Legislația în vigoare fie enunță cu titlu general modalități de asociere a meșteșugarilor (de ex., societățile cooperative

meșteșugărești - Legea nr. 1/2005 privind organizarea și funcționarea cooperăției), fie enumeră o serie de posibile beneficii pentru meșteșugarii tradiționali, beneficii care nu se concretizează în practică din cauza lacunelor legislative (de ex., posibilitatea meșteșugarilor tradiționali de a se asocia în vederea adoptării mărcii tradiționale distinctive - Legea nr. 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial).

2. Programul național multianual pentru susținerea meșteșugurilor și artizanatului este un program multianual de încurajare și de stimulare a înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, implementat de către Ministerul Economiei, Antreprenorialului și Turismului (MEAT), prin Direcția Generală Antreprenariat și Programe de Finanțare și Agențiile pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii (AIMM), în conformitate cu prevederile Legii nr. 346/2004 privind stimularea înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu prevederile OUG nr. 59/2023 privind stabilirea unor măsuri la nivelul administrației publice centrale, cu modificările și completările ulterioare.

Programul urmărește, prin organizarea unui târg național pentru artizanat și meșteșuguri în anul 2023, susținerea micilor meșteșugari în promovarea produselor proprii și conservarea și stimularea promovării mai largi a tradițiilor autohtone prin:

- a) câștigarea de piețe externe noi pentru acest tip de produse și servicii;
- b) stimularea cererii interne de servicii și produse, care presupun un grad important de prelucrare manuală;
- c) creșterea vizibilității pe piață atât a meșteșugarilor, cât și a produselor și serviciilor furnizate de aceștia;
- d) îmbunătățirea accesului meșteșugarilor la informații de piață și facilitarea valorificării acestor informații;
- e) dezvoltarea contactelor de afaceri și stabilirea unor legături parteneriale;
- f) promovarea serviciilor și produselor realizate apelându-se la tehnologii tradiționale și având o componentă de prelucrare manuală semnificativă.

În cadrul Programului, înțelesurile unor termeni sunt următoarele:

(1) **produsele și serviciile meșteșugărești, de mică industrie și artizanale** sunt produsele și serviciile executate de meșteșugari și artizani în serie mică sau unicat, fie complet manual, fie cu ajutorul uneltelor manuale sau chiar mecanice, atât timp cât contribuția manuală a meșteșugarului sau artizanului rămâne o componentă substanțială a produsului finit, fiind caracterizate prin faptul că:

- sunt produse fără restricții privind cantitatea și folosind materiale brute, neprelucrate, apelând în general la resursele naturale;
- natura specială a produselor meșteșugărești și artizanale derivă din trăsăturile lor distinctive, care pot fi: artistice, creative, culturale,

decorative, tradiționale, simbolice și semnificative din punct de vedere comunitar și religios;

- cuprind o arie largă de obiecte și activități, care valorifică tehnicile, materiile prime, formele și ornamentele tradiționale, precum și ale creației populare din diferite genuri;
- sunt produse și servicii cu valoare artistică, dar și utilitară, care păstrează specificul execuției manuale și tradiționale;

(2) **produsele de artă populară** - sunt produsele realizate de creatorii și meșterii populari, care păstrează caracterul autentic și specificul etnic și/sau cultural al unei anumite zone;

(3) **întreprindere unică** - include toate întreprinderile între care există cel puțin una dintre relațiile următoare:

- a. întreprindere deține majoritatea drepturilor de vot ale acționarilor sau ale asociațiilor unei alte întreprinderi;
- b. întreprindere are dreptul de a numi sau revoca majoritatea membrilor organelor de administrare, de conducere sau de supraveghere ale unei alte întreprinderi;
- c. întreprindere are dreptul de a exercita o influență dominantă asupra altei întreprinderi în temeiul unui contract încheiat cu întreprinderea în cauză sau în temeiul unei prevederi din contractul de societate sau din statutul acesteia;
- d. întreprindere care este acționar sau asociat al unei alte întreprinderi și care controlează singură, în baza unui acord cu alți acționari sau asociați ai acelei întreprinderi, majoritatea drepturilor de vot ale acționarilor sau ale asociațiilor întreprinderii respective. Întreprinderile care întrețin, prin intermediul uneia sau mai multor întreprinderi, relațiile prevăzute la lit.a-d sunt considerate întreprinderi unice;

(4) **ajutor de minimis** - ajutor limitat conform normelor Uniunii Europene la un nivel care nu distorsionează concurența și/sau comerțul cu statele membre și reprezintă ajutoarele acordate unei întreprinderi unice care desfășoară o activitate economică și care nu depășesc valoarea de 200.000 de euro într-o perioadă de 3 ani fiscali consecutivi, respectiv 100.000 de euro în cazul întreprinderilor ce activează în sectorul transportului rutier de mărfuri în contul terților sau contra cost.

(5) **activitate economică** - orice activitate care constă în furnizarea de bunuri, servicii sau lucrări pe o piață; (...)

(9) **întreprindere** - orice entitate care desfășoară o activitate economică, indiferent de statutul juridic, de modul de finanțare sau de existența unui scop lucrativ al acesteia.

3. În baza legislației actuale, practicarea unui meșteșug este permisă deopotrivă persoanelor fizice și persoanelor juridice, fără să existe, însă, o listă standardizată cu meșteșugurile recunoscute.

Persoanele fizice pot practica un meșteșug într-una dintre următoarele forme :

- a. ca **persoana fizică autorizată**, întreprindere individuală, întreprindere familială, organizate în baza [Ordonanței de Urgență a Guvernului nr.44/2008](#). Potrivit acestui act normativ, pot desfășura activități economice persoanele fizice care:
- au împlinit vârsta de 18 ani sau 16 ani, în cazul întreprinderilor familiale
 - nu au săvârșit fapte sancționate de legislația fiscală, vamală etc.
 - are un sediu profesional
 - declară pe proprie răspundere că îndeplinește condițiile de funcționare prevăzute de legislația specifică în domeniile sanitar-veterinar, protecției muncii, protecției mediului.

Aceasta categorie de comercianți nu are personalitate juridică, modul de organizare fiind unul foarte simplu, contabilitatea fiind una primară, răspunderea fiind personală. De esență acestor forme de organizare este practicarea activității economice a meșteșugului, fie o singură persoană (persoană fizică autorizată, întreprindere individuală), fie în familie, incluzând aici rudele și afinii până la gradul 4 inclusiv (întreprinderea familială). Singura categorie care poate avea și terți-angajați este întreprinderea individuală.

Spre deosebire de persoanele juridice (societățile comerciale), aceste categorii, denumite generic comercianți, nu au capital social (eventual un patrimoniu de afecțiune care poate să includă bunuri mobile sau imobile), nu au personalitate juridică, răspunderea este una personală, iar activitățile pe care le pot desfășura sunt limitate la pregătirea/experiența profesională. Toate formalitățile de înregistrare se realizează prin intermediul Oficiului Registrului Comerțului, comerciantul având obligația să prezinte documente care să ateste experiența sau pregătirea profesională necesare în desfășurarea activității autorizate.

- b. Meșteșugurile/artizanatul pot fi practicate și de către **persoane juridice**, organizate în diferite forme reglementate prin lege:
- ca societăți comerciale, organizate în baza [Legii nr.31/1990 privind societățile comerciale](#);
 - ca societăți cooperatiste meșteșugărești, organizate în baza [Legii nr.1/2005 privind cooperatia](#);
 - ca asociații sau fundații, organizate potrivit [OUG nr.26/2000](#) sau a altor acte normative.

4. În prezent, Institutul Național al Patrimoniului (INP) deține Repertoriul meșterilor și practicilor tradiționale, în care sunt repertoriați meșterii populari activi și instrumentarul specific practicării meșteșugurilor tradiționale și sunt documentate și studiate mutațiile categoriale funcționale (forma, decorul, cromatică, necesitatea producerii și folosirii bunurilor/obiectelor tradiționale în binomul util-estetic). Meșteșugarii incluși în baza de date sunt personalități recunoscute de comunitatea în care s-au născut sau în care trăiesc și de comunitatea științifică regională sau națională din domeniul patrimoniului cultural imaterial.

Platforma INP oferă informații referitoare la datele de contact, la meșteșugul practicat și la tipologia produselor meșteșugărești specifice regionale atât despre meșterii populari locali, cât și despre personalitățile creatoare de excepție ale artelor populare, cum sunt deținătorii titlului onorific de Tezaur Uman Viu - inițiativă a UNESCO pentru salvagardarea, păstrarea și transmiterea patrimoniului cultural imaterial. Aceasta vizează, pe de o parte, creșterea gradului de recunoaștere și vizibilitate a păstrătorilor și transmițătorilor elementelor de patrimoniu cultural imaterial în cadrul comunităților din care fac parte, al specialiștilor și al publicului larg. Pe de altă parte, își dorește identificarea acelor persoane care, făcând dovada caracterului excepțional al preformării, sunt capabile să transmită un anumit element de patrimoniu imaterial, în forma și cu mijloacele tradiționale nealterate, contribuind, astfel, la asigurarea viabilității acestuia.

5. La nivelul statelor membre UE, statutul meșteșugarului este recunoscut prin lege după cum urmează:

Belgia

- Legea privind statutul meșteșugarului, https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=2014031910&table_name=loi
- Artizanii și Registrul artizanilor, <https://economie.fgov.be/fr/themes/entreprises/pme-et-independants-en/les-travailleurs-independants/les-artisans>
- Ghidul produselor de artizanat, <https://economie.fgov.be/sites/default/files/Files/Entreprises/guidelines-produits-artisanaux.pdf>
- Obținerea atestatului de artizan, <https://economie.fgov.be/fr/la-reconnaissance-legale-de>

Bulgaria

- Legea meșteșugurilor, <https://rzkplovdiv.com/10145/>

Croația

- Regulament privind meșteșugurile tradiționale, <https://www.hok.hr/o-hok-u/propisi/pravilnik-o-tradicijiskim-odnosno-umjetnickim-obrtima>
- Obținerea autorizației de meșteșugar, <https://www.hok.hr/cehovi-i-sekcije/tradicijski-i-umjetnicki-obrti>

Franța

- Codul meșteșugurilor, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006075116/
- Etapele unei afaceri meșteșugărești, <https://www.economie.gouv.fr/cedef/artisan-entreprise-artisanale>

Germania

- Legea privind meșteșugurile, <https://www.gesetze-im-internet.de/hwo/>
- Taxe și impozite pentru independenți și liber profesioniști, <https://wb-web.de/dossiers/recht-weiterbildung/folge-2-gesetzliche-rahmenbedingungen-zum-arbeitsverhaeltnis-des-lehrenden/steuern-fur-freiberufler-selbststaendige.html>
- Asociația Centrală a Meșteșugarilor Germani, <https://www.zdh.de/ueber-uns/fachbereich-organisation-und-recht/handwerksrecht/>
- Taxe și impozite în sectorul meșteșugurilor, <https://datax-gmbh.de/steuern-handwerksbetriebe/>
- Impozitarea activităților independente, <https://www.vr.de/firmenkunden/unternehmensziele/existenzgruendung/steuern-selbststaendig.html>

Italia

- Legea-cadru privind meșteșugurile, <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1985-08-08;443!vig=~art3>
- Considerații asupra reglementărilor referitoare la meșteșuguri, <https://made-in-rome.com/art-45-della-costituzione-la-legge-provede-alla-tutela-e-allo-sviluppo-artigianato/>

Letonia

- Legea meșteșugurilor, <https://likumi.lv/ta/id/63052-par-amatniecibu>

Polonia

- Legea meșteșugurilor, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/rzemioslo-16793056>

- Cardurile fiscale pentru meșteșugari, <https://www.prawo.pl/akty/dz-u-1965-4-14,16786241.html>

6. Impozitarea activităților meșteșugărești în România are ca temei prevederile [Codului fiscal](#):

Art.60 Scutiri

Sunt scutiți de la plata impozitului pe venit următorii contribuabili:

1. persoanele fizice cu handicap grav sau accentuat, pentru veniturile realizate din:

*a) **activități independente, realizate în mod individual și/sau într-o formă de asociere;***

b) salarii și asimilate salariilor, prevăzute la art. 76 alin. (1)-(3);

c) pensii;

d) activități agricole, silvicultură și piscicultură, altele decât cele prevăzute la art. 105, realizate în mod individual și/sau într-o formă de asociere fără personalitate juridică;

2. persoanele fizice, pentru veniturile realizate din venituri din salarii și asimilate salariilor prevăzute la art. 76 alin. (1)-(3), ca urmare a desfășurării activității de creare de programe pentru calculator. Încadrarea în activitatea de creare de programe pentru calculator se face prin ordin comun al ministrului muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor vârstnice, al ministrului pentru societatea informațională, al ministrului educației și cercetării științifice și al ministrului finanțelor publice.

(...)

Capitolul II (art.67 și urm.) – Venituri din activități independente

Definirea veniturilor din activități independente

(1) Veniturile din activități independente cuprind veniturile din activități de producție, comerț, prestări de servicii, veniturile din profesii libere și veniturile din drepturi de proprietate intelectuală, realizate în mod individual și/sau într-o formă de asociere, inclusiv din activități adiacente.

(2) Constituie venituri din profesii libere veniturile obținute din prestarea de servicii cu caracter profesional, potrivit actelor normative speciale care reglementează organizarea și exercitarea profesiei respective.

(3) Veniturile din valorificarea sub orice formă a drepturilor de proprietate intelectuală provin din drepturi de autor și drepturi conexe dreptului de autor, brevete de invenție, desene și modele, mărci și indicații geografice, topografii pentru produse semiconductoare și altele asemenea.

Persoana fizică care desfășoară cu regularitate, în mod continuu, o activitate pe cont propriu urmărind obținerea de venituri și care întrunește criteriile care definesc o activitate independentă, obține venituri cărora le sunt aplicabile prevederile Cap. II „Venituri din

activități independente” din Titlul IV - ”Impozitul pe venit” din Codul fiscal. Persoana fizică poate realiza aceste venituri în mod individual și/sau într-o formă de asociere constituită potrivit dispozițiilor legale și care nu dă naștere unei persoane juridice. Veniturile din activități independente sunt:

- 1.veniturile din activități de producție, comerț, prestări de servicii și
- 2.veniturile din profesii liberale, realizate în mod individual și/sau într-o formă de asociere, inclusiv din activități adiacente (art.67, art. 67¹ Cod fiscal, pct. 6 alin. (1)-(3) Titlul IV Norme Metodologice Cod fiscal.

Exemple de venituri din activități independente: activități de producție, activități de comerț (respectiv cumpărare de bunuri în scopul revânzării acestora); organizarea de spectacole culturale, sportive, distractive și altele asemenea; activități al căror scop este facilitarea încheierii de tranzacții printr-un intermediar (cum ar fi: contract de comision, de mandat, de reprezentare, de agenție, de agent de asigurare și altele asemenea contracte încheiate în conformitate cu prevederile Codului civil, precum și a altor acte normative); vânzarea în regim de consignatie a bunurilor cumpărate în scopul revânzării sau produse pentru a fi comercializate, activități de editare, imprimare, multiplicare, indiferent de tehnica folosită, și altele asemenea; transport de bunuri și de persoane; activități de prestări de servicii. pct. 6 alin. (4) NM Titlul IV Cod fiscal.

Îndeplinirea a cel puțin 4 dintre criteriile următoare încadrează activitatea ca fiind o activitate independentă:

- persoana fizică dispune de libertatea de alegere a locului și a modului de desfășurare a activității, precum și a programului de lucru - este îndeplinit atunci când cele trei componente ale sale sunt îndeplinite cumulativ. În raportul juridic, părțile pot conveni asupra datei, locului și programului de lucru în funcție de specificul activității și de celelalte activități pe care prestatorul le desfășoară;
- persoana fizică dispune de libertatea de a desfășura activitatea pentru mai mulți clienți – poate avea libertatea de a desfășura activitatea chiar și pentru un singur client, dacă nu există o clauză de exclusivitate în desfășurarea activității;
- riscurile inerente activității sunt asumate de către persoana fizică ce desfășoară activitatea - riscurile asumate de prestator pot fi de natură profesională și economică, cum ar fi: incapacitatea de adaptare la timp și cu cele mai mici costuri la variațiile mediului economico-social, variabilitatea rezultatului economic, deteriorarea situației financiare, în funcție de specificul activității;
- activitatea se realizează prin utilizarea patrimoniului persoanei fizice care o desfășoară;
- activitatea se realizează de persoana fizică prin utilizarea capacității intelectuale și/sau a prestației fizice a acesteia, în funcție de specificul activității;

- persoana fizică face parte dintr-un corp/ordin profesional cu rol de reprezentare, reglementare și supraveghere a profesiei desfășurate, potrivit actelor normative speciale care reglementează organizarea și exercitarea profesiei respective;
- persoana fizică dispune de libertatea de a desfășura activitatea direct, cu personal angajat sau prin colaborare cu terțe persoane în condițiile legii (art. 7 pct. 3 Cod fiscal, pct.1 Titlul I NM) (...).²

7. Alte surse:

- *Tax revenue statistics*, 2023, Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tax_revenue_statistics
- *Exploring self-employment in the EU*, Eurofound (2017), <https://www.european-microfinance.org/sites/default/files/document/file/exploring-self-employment-in-the-european-union.pdf>
- Piața europeană a meșteșugurilor – Raport privind piața de 50 md EUR a sectorului artizanal european, proiect CRAFTING cofinanțat de UE, 2023-2025, <https://wcc-europe.org/whats-on/news/the-european-market-for-crafts-report-on-the-e50-billion-market-of-the-european-crafts-sector/>
- Top 10 țări din UE cu cele mai mici taxe pentru IMM-uri, <https://companyromania.com/lowest-tax-eu-countries/>
- Considerații pe marginea proiectului legii meșteșugarilor, https://www.avocatnet.ro/articol_53211/CCR-Legea-care-stabilea-c%C4%83-anumi%C8%9Bi-me%C8%99te%C8%99ugari-tradi%C8%9Bionali-ar-putea-primi-o-indemniza%C8%9Bie-de-cateva-mii-de-lei-neconstitu%C8%9Bional%C4%83.html
- Programe de sprijin și facilități fiscale pentru IMM-uri, DSDL 2020, <https://www.cdep.ro/infoparl/dip2015.studiu?par1=2020&par2=13218>
- Fiscalitatea muncii în Germania, Franța, UK și USA, DSDL 2018, <https://www.cdep.ro/infoparl/DIP2015.studiu?par1=2018&par2=12989>

² https://static.anaf.ro/static/10/Bucuresti/Seminar_web_tfai.pdf